

KAJKAVSKI DIJALOG S DOMJANIĆEM
Luko Paljetak: KAJKAVSKE PJESME Dragutinu Domjaniću,
s crtežima Ivana Lovrenčića

Božica Pažur, Zagreb

Dvadeset kajkavskih pjesama Luka Paljetka Dragutinu Domjaniću¹ – s neodoljivim prizivom na arhetipiju simbolske, upravo božanske snage broja „dvadeset“, „koji predočuje i čovjeka i prvobitno Jedinstvo“² – tih dvadeset pjesama nadilazi uobičajenu književno-posvetnu gestu. Povedimo se i dalje mitskom kodifikacijom broja dvadeset u Rječniku simbola u tumačenju „savršenstva čovjeka“ i „cjelovitosti“: dvadeset prstiju „čini cjelinu“; „Maja Kiche u brojenju umjesto dvadeset kažu i *čovjek*“; Indijanci Hopi daju ime djetetu tek dvadesetog dana po rođenju ...

I u ovom slučaju posveta je *posvećenje* – u skladu s konceptom Luka Paljetka spram vertikalne književne tradicije, raskoši njezinih, uvjetno zvanih, klasičnih formi, u virtuoznosti vlastita umjetničkog, versifikacijskog umijeća. Uostalom, i u skladu s uvijek novim recepcijskim očekivanjima spram samog Autora, u čijem je sustvaralačkom književnom odgovoru nedostajao još samo taj dostojanstveni kajkavski odvjetak. Paljetkova posvetnost, u skladu je, rekli bismo, i s kritičarski uočenom osobitosti cjelokupna njegovog pjesništva koja u tematskom/sadržajnom sloju „implicira enciklopedijski projekt“³ (da „predmet njegova pjesništva bude *sve*“).

Opredjeljenjem za stilogeni (domjanićevski) kajkavski jezik u čast Domjaniću, naklon je to polivalentnosti („zlatnoj formuli“) hrvatskoga jezika kojim Luko Paljetak zaokružuje svoj nemjerljiv i poetički nesvodljiv pjesnički univerzum.

Dvadeset kajkavskih pjesama Domjaniću, autoru prve objavljene kajkavske zbirke u 20. stoljeću (*Kipci i popevke*, 1917.), priklon je Paljetkov uz obraze cijeloga jednog stoljeća – od modernizma do neomodernizma – s poetičkom dominantom vlastite postmoderne.

Kajkavskih *dvadeset* Domjaniću najnoviji je, pritom najoriginalniji, književni prinos *otkrivanju*, još uvijek intrigantnog, književnika i kulturnog značajnika iz razdoblja moderne Dragutina Domjanića (12. 09. 1875. – 7. 06. 1933.), autora

¹ Nakladnik – Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, biblioteka Trilix, knj. 5, urednik – Božo Biškupić; predgovor – Krešimir Nemeč, pogovor – Božica Pažur, Zagreb, 2024.

² Chevalier, Jean – Gheerbrant, Alain. Rječnik simbola, treće prošireno izdanje, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1989., str. 139

³ Milanja, Cvjetko. Luko Paljetak (1943.) : Od manirizma do neomanirizma. Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000. Altagama, Zagreb, 2003., str. 330-347.

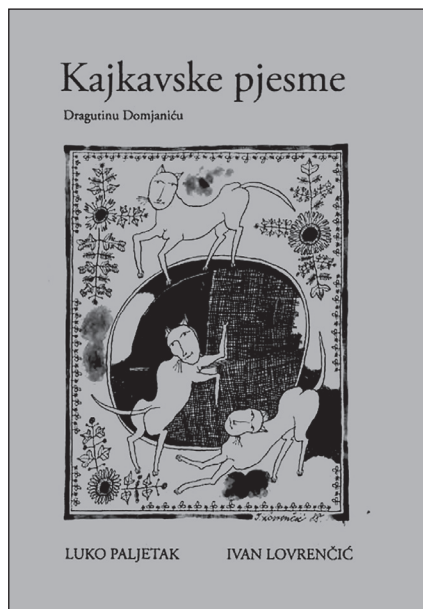
raznorodnih djela: od poezije kajkavske i štokavske, kajkavskih prijevoda s provanalskoga (među ostalim, pjesničkih prijevoda J. W. Goethea, H. Heinea, P. Verlainea, C. Baudelairea, S. Mallarméa, te proze M. Gorkog i L. N. Tolstoja), kajkavskog igrokaza za djecu, razmišljanja i zapisa... Prisjetimo se samo nekih dosadašnjih – otkrivalačkih – objavljivanja: *Dragutin Domjanić: Razmišljanja i zapisi* (1996.), *Nepoznati Domjanić: Dnevnik Drage Čepulića o pjesniku Domjaniću* (1998.); časopis *Kaj* objavio je nepoznatu Domjanićevu pjesmu *Noć* (br. 4-5, 1995.), a kasnije kajkavske pjesme iz rukopisne zbirke, od kojih devet nije objavljeno prije (br. 3, 2008.); Alojz Jembrih takoreći nedavno, 2019., objavio je monografiju *Dragutin Domjanić u novom svjetlu, ... itd.*⁴

Luko Paljetak kajkavski je obasjao djelo Dragutina Domjanića, i to zrcalom svoga prebogatog djela i „renesansne“ biografije, raspona i raskoši jezičnog izbora (prisjetimo se njegovih *Pjesni na dubrovačku*), manirom vlastita neomodernizma.

Na primjer, naglašenoj Domjanićevoj *minulosti* Paljetkov je odgovor, također, u ideji *prolaznosti*, ideji „rekonstrukcije minuloga svijeta“ (Milanja: 332) - u svojevrsnom „fenomenu starine“⁵ - inače, prema teoretičarima, jednom od bitnih postulata postmoderne, a kreativno primjenjivom i u neusporedivu rasponu njegova pjesništva.

⁴ Znanstvenu monografiju *Poetika i jezik kajkavskih pjesama Dragutina Domjanića* (Kajkavsko spravišće, Mala biblioteka „Ignac Kristijanović“, knj. 21. Zagreb, 1988.) objavio je Ivo Kalinski, koji je također priredio i uredio sljedeće dvije spomenute knjige: *Dragutin Domjanić: Razmišljanja i zapisi/Nepoznati Domjanić*, Narodno sveučilište Zelina, Mala biblioteka „Dragutin Domjanić“, knj. 11 – Kajkavsko spravišće, Zagreb, 1996.; *Nepoznati Domjanić: Dnevnik Drage Čepulića o pjesniku Domjaniću*, POU Sveti Ivan Zelina, Mala biblioteka „Dragutin Domjanić“, knj. 21., Sv. Ivan Zelina, 1998.; sunakladnici monografije Alojza Jembriha: POU Sveti Ivan Zelina, Mala biblioteka „Dragutin Domjanić“, knj. 97. – Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu, Sv. Ivan Zelina – Zagreb, 2019.

⁵ Welsch, Wolfgang. *Postmoderna: Genealogija i značenje jednoga spornog pojma*. (Vidi u knjizi: *Postmoderna ili borba za budućnost*; priredio Peter Kemper, August Cesarec, Zagreb, 1993.)

Naslovnica monografije „Kajkavske pjesme Dragutinu Domjaniću“; nakladnik – NSK u Zagrebu, Biblioteka Trilix, knj. 5, urednik – Božo Biškupić (izvor: kgz.hr)

Svjetopogledno, sugovorništvom i prepoznavanjem Domjanićeva opusa i njegova književnopovijesnog značenja, Paljetak se u svijetu svojih kajkavskih *dvadeset* odlučio za *koncept ljubavi*, nedosegnute, distancirane, vječne. Pritom su najčešći leksemski „suputnici“/protagonisti ljubavne uskrate, diskretne čežnje, pa i krivnje, nedužnosti grijeha... upravo oni uzneseni, astralni: *zvezde, mesec, ajngeli, nebo, oblaki* („Na prstih zvezde zabadav su hodile z menom“); ali i antropomorfizirani floralni, fenomeni prirode (*klinček, gartlic, sneg, ciklame, rožica, meгла, steza*); kao i zoomorfni „svjedoci“ (*tičeki; ždrali, leni maček v travi*; ali i simbiozno: „ajngeli su se skrili/kak vrapci“). U tom su kontekstu i izravni sintagmatski, rečenični iskazi namjere, diskretne isprike, pa i snovitosti: „nekaj bi reči ti štel“, „ni mi smeti“, „ali nisem kriv“, „senjal sem“, „vsaka me steza sama pela / kak mesečivca do nje“. Na razini slikovitosti, metaforike prevladavaju tamni tonovi, i to već u prvoj pjesmi Paljetkovog domjanićevskog ciklusa - „moje misli su črne, črne“, te u drugima: „zaprti oblaki dremljeju“, „nebo je nisko, olovnato“, ali i - „slaviček v meni popeva“.

U jedinstvenom konceptu *dvadeset* kajkavskih „na domjanićevski“, u kojima je Luko Paljetak uspio pribрати i naznačiti sve bitne kôte Domjanićeve poetike, osjećajnosti, ritmizacije i motivike, većinu njih, čak do četrnaest, mogli bismo podvesti pod ljubavno ozračje. Pa i u onim pejsažnim krokijima gdje na označiteljskoj ravni ljubav nije eksplicitna, na primjer, s obzirom na osporavateljski čin animalističnog subjekta („kos, stari fičfirič, / i kak da mi se ruga“). Rekli bismo kako je u velikoj većini pjesama, ritamski i rimarijski s(u)kladno Domjaniću, ispričana jedna „ljubavna priča“, adoracija bez odgovora, s najčešćom pozicijom lirskoga subjekta „pod oblokom“ („Pod tvojim stojim oblokom / zaprtim stojim čkomeč“), s dominantnom idejom nedosegnute ljubavi, ali - i naznačene njene mogućnosti, u jednom od završnih stihova („Mramorni Amor stišče krila mala (...) / samo je jena mu strela ostala /morti z nju tebe zgodi.“). Diskretni spomen na domjanićevski rekvizitarij („markiza“, „kavalir“, „cipresa“) - uz čitateljsku primisao na Domjanićeve „Figurice“ - zatječemo baš u toj, 18. pjesmi (*Dvorec na bregu gore stoji*).

Valja primijetiti kako je simbolska realizacija Domjanićevih „ciklama“ (*Ciklame, krvave ciklame*) i „metulov“ u Luka Paljetka sasvim u drukčijem semantičkom polju.

U dvije pjesme (trećoj i desetoj) signantan je motiv Kristuša - i neimenovanoga („na križ raspet“, „Kruna od trna bode ti čelo“) i imenovanoga: „Sam sem, z megle na raspotju / zide Kristuš raspet“ (*Po cesti idem čez gustu meglu*).

U zaokruženosti kajkavskih *dvadeset* u nekim stihovima probija i svojevrсни *kapric*, „truc“ („klinček dišeči tebi ne dam“, „ak nečeš ti, druga bu štela“), pogotovo u dvostihu: „Plakala buš se stara i sama, / vehla buš kak brez vode ciklama“.

Ipak, nasuprot antropomorfiziranom krajobrazu, naoko beščutnoj prirodi i pokojem ironičnom „sugovorniku“, moguće je naći privremeno razrješenje od

ljubavi, utočište – u posljednja dva pjesmotvora - u simbolizaciji „zrcala“ i „stare popevke“, dijalogu sa samim sobom, identitetskoj naravi subjekta i teksta. Stoga se u dvije pjesme (šesnaestoj /V opravu belu za venčanje – i završnoj /Klet od stari-ne počrnela) provlači lajtmotiv „kleti“ (inače u suvremenoj kajkavskoj lirici ideja „pajdašije“) i vitalnost „stare popevke“.

Ukratko, umjetnički čin počasti Luka Paljetka Dragutinu Domjaniću ni u kojem slučaju nije oponašateljski, već sustvarateljski, „gosparski“ čin. Riječ je o originalnom pjesničkom konceptu zrcaljenja vlastita pjesničkog svijeta u novom jezičnom diskursu – kajkavskom.

Književni klasik akademik †**Luko Paljetak** kojemu odajemo počast - svojim posljednjim djelom - veličanstvenom i ljepotnom knjigom **KAJKAVSKE PJE-SME Dragutinu Domjaniću**, s crtežima **Ivana Lovrenčića** – odao je počast višestoljetnoj kajkavskoj književnosti. Posveta je to ravnopravnoj stilskoj funkcionalnosti kajkavskoga jezika u suvremenosti, ujedno i počast tronarječnom bogatstvu i kontinuitetu hrvatskoga jezika.

Rekli bismo kako je Paljetak kajkavski umjetnički areal višeput imao pri srcu i erudiciji: ne samo u prijašnjim (spomenutim) studijama o Domjaniću,⁶ posvetnoj pjesmi Ivanu Rabuzinu (uz životnu 100-letnicu),⁷ npr., nego i u prethodnoj, četvrtoj raritetnoj knjizi *Fran Galović: Z mojih bregov*, u istoj biblioteci Trilix Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu - kao što je i najnovija, peta. I to u lucidnom predgovoru uz crteže Ivana Lovrenčića, svjetskog slikara kajkavskoga podneblja, te „pristupima“ prema „bliskosti po srodnosti zavičaja“ uz svaku kajkavsku Galovićevu pjesmu iz ciklusa *Z mojih bregov*. Valja osobito zahvaliti uredniku Biblioteke gospodinu *mr. sc. Boži Biškupiću*, na ideji, motivaciji i pravodobnoj realizaciji pete knjige, „knjige za podragati“ (prismo kajkavski rečeno), u ponovnoj sustvaralačkoj gesti Paljetak – Lovrenčić (*Kajkavske pjesme* D. Domjaniću). Zahvaliti valja na dičnoj nakladničkoj ulozi Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (nacionalnoj „knjižnoj hiži“) i njezinoj ravnateljici *dr. sc. Ivanki Stričević*, a posebno gospodinu *Davorinu Lovrenčiću* na sustavnoj afirmaciji i potpori čudesnom djelu Ivana Lovrenčića.

Ukratko, u kajkavskom dijalogu s Domjanićem, ali i identitetskom dijalogu subjekta i teksta, kad je mjesec „Rožnjak“ za našega pjesnika (a teško nam je to

⁶ Luko Paljetak, „Dragutin Domjanić, pjesnik ‘sjećanja od nekad.“ U: Hrvatske teme. Matice hrvatska, Dubrovnik, 1999., str. 245; Luko Paljetak, „Domjanić u suncu i senci“. U: Komadanje Orfeja. Studije, drame, pjesme, ogledi. Naklada Ljevak, Zagreb, 2005., str. 169 [usp. ranije: Radovi. Filozofski fakultet – Zadar, 13 (1974–75.) 213–232]

⁷ Luko Paljetak, Čarobnjak. U: Hommage à Rabuzin : U čast 100. obljetnice umjetnikova rođenja. Nakladnik – Kajkavsko spravišće, Zagreb, Biblioteka Artistica, knj. 3, sunakladnik – Grad Novi Marof; uredili Vladimir Crnković i Božica Pažur, Zagreb – Novi Marof, 2021.

izreći) poprimio novo sudbinsko značenje (i piše ga velikim slovom u pjesmi „Zr-
calo visi na zidu“) - Luko Paljetak spojio je diskretni *ljubavopis* s kajkavskom ar-
hetipijom „stare pesme/popevke“, s produbljenom arhetipijom „kleti“, „Kristuša“,
te samosti, minulosti kao vječnosti.

U simbolizaciji broja dvadeset kakvu nam nudi Rječnik simbola – „savršen-
stvu čovjeka“ i „cjelovitosti“ (npr., dvadeset prstiju, četiri put po pet, kao četiri
strane svijeta...) – †Luko Paljetak je u *kajkavskih dvadeset* na svom pjesničkom
globusu zaokružio svoje pjesničke „strane Svijeta“, književni „jug“ i „sjeveroza-
pad“, određivši na njem (i sretno) kajkavsko mjesto.

(Iz pogovora B. Pažur knjizi *Kajkavske pjesme Dragutinu Domjaniću* i književnog
oproštaja u NSK, 20. 05. 2024.)

KAJKAVSKE PJESME

Dragutinu Domjaniću

(Izbor)*

†*Luko Paljetak*

(19. kolovoza 1943. – 12. svibnja 2024.)

Nebo nad tvojom hižom je plavo

Nebo nad tvojom hižom je plavo,
lepšega neba ja ne znam,
vsaka me steza tam zmir vleče,
klinček dišeći tebi ne dam.

Snočka su zvezde na prstih hodile
z menom pod oblok tvoj, vse,
nekaj bi reči ti štel, ni mi smeti,
mesec zahaja, ti spiš vre.

Na prstih zvezde zabadav su z menom
hodile; jena po jena se vtrne,
plavo je nebo nad tvojom hižom
a moje misli su črne, črne.

* Izbor iz pjesničko-likovne monografije KAJKAVSKE PJESME Dragutinu Domjaniću, s crtežima Ivana Lovrenčića. Nakladnik - Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024. (Biblioteka Trilix, knj. 5, urednik – Božo Biškupić, predgovor – Krešimir Nemeč, pogovor – Božica Pažur). Objavljujemo dobrotom i dopuštenjem Nikole i Hane Paljetak, urednika mr. sc. Biškupića i Nakladnika (op. ur.).

Vse naše rane, suze krvave

Vse naše rane, suze krvave
Ti vidiš tu na križ raspet,
i moliš za nas, a kesno je, kesno,
hudoba vre vzela je ovaj naš svet.

Kruna od trna bode ti čelo,
sâm si na cesti kakti pes,
projdemo pokraj tebe nemo,
vsak vleče svoj skriti les.

Starica jena gdagdaj stane
i videči tvoj lik krvavi
prekriži se i kiticu cvetja
pred tvoje noge ranjene stavi.

Zaprti oblaki dremljeju

Zaprti oblaki dremljeju,
spiju tičeki vu vejah vsih,
šepet od nekud je čujti,
sneg škripi, ves kraj je tih.

Pod tvojim stojim oblokom
zaprtim, stojim čkomeč
i čakam da se zaplavi dan,
rad bi ti nekaj reč:

Senjal sem da buš moja,
moja za vse življenje
ali znam da to tak ne bu,
da su to prazne senje.

Dišiju ciklame, drobne ciklame

Dišiju ciklame, drobne ciklame,
i milo me pozdravljaju,
kak i ja tak i one su sâme,
da jesen prihaja javljaju.

Vse je nekak tužno, samo se vrapčeki
v živicah veseliju,
oblake sive veter nekam nese,
ždrali na jug se seliju.

Dišiju ciklame, skromne ciklame,
ljubica, znam da mi to ni smeti,
al daj mi bar vusnice moje na čas
na tvoje vusnice deti.

Ajngeleki, Božje stjuardese

Ajngeleki, Božje stjuardese,
nebom letiju na vse strane,
vsaki veliku korpu nese
i zbira naše grehe i mane.

Greha ja nemam, ajngeleki dragi,
jedino ak' je greh moj sad
ajngeleki, strašni i smrtni greh moj,
to da ju zmirom imam tak rad.

Ljubi, pa potlam delaj kaj hočeš,
negdo je muder vu Pismu rekel;
ak' to je greh moj, ajngeleki mili,
da ljubim ju, rad pem vu Pekel.

Teški oblaki nebo zastiraju

Teški oblaki nebo zastiraju,
ni več videti sunce zlato,
severni veter strusil je rožice,
nebo je nisko, olovnato.

Gda te podragam premišljam
kak protuletje prihaja dišeče,
kak zvončeki beli z snega lučeju,
kak plavi metulj okoli trepeče.

Po cesti idem čez gustu meglu

Po cesti idem čez gustu meglu.
Kak idem? Kam? V klet!

Sâm sem, z megle na raspotju
zide Kristuš rasset.

Severni veter v lice me bije
i kak da čujem *Planctus Mariae*.

Letna noč po vedrem nebu

Letna noč po vedrem nebu
drobne zvezde sije,
pun mesec, kak bela gumbelium roža,
za oblake se skrije,

pak opet zide i srebreno velo
za vsaku brezu tke,
vsaka me steza sâma pela
kak mesečlivca do nje.

Gda se otreznim vidim da sâm
pod njenim oblokom stojim,
lukavi mesec z neba se smeje,
a ja samo čkomim.

Dvorec na bregu gore stoji

Dvorec na bregu gore stoji
pusto je vse i vlada mir,
markize nema, njen kavalir
vre zdavna tam pod cipresah spi.

Mramorni Amor stišče krila mala,
žalosni lik svoj gleda vu vodi,
samo je jena mu strela ostala,
morti z nju tebe zgodi.

Zrcalo visi na zidu

Zrcalo visi na zidu,
vuz njega stoji ormar,
gledim se, ne mrem verovati
da sam vre tak star.

A kak je lepo bilo
gda bil je Rožnjak dišeč,
vsu noč je slaviček popeval,
zdaj ni ga čuti več.

Zrcalo visi na zidu,
veli: Pozabi vse,
dragi moj, kaj je bilo
lepo je bilo, kaj ne?